

Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte. ZNR. Herausgegeben von W. Braunerder, P. Caroni, B. Diestelkamp, C. Schott, D. Willoweit. MANZsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Wien, Jahrgang 1979, Nr 1-4, ss. 104; Jahrgang 1980, Nr 1/2, ss. 116; Jahrgang 1980, Nr 3/4, ss. 112 (117-228).

Lista specjalistycznych czasopism naukowych poświęconych historii prawa, powiększona w 1976 r. przez powołanie do życia z inicjatywy prof. Alexandru Herlea rumuńskich „Recherches sur l'histoire des institutions et du droit”, w tym samym jeszcze dziesięcioleciu doczekała się kolejnego wzbogacenia. Tym razem z inicjatywą kreowania nowego periodyku wystąpiła grupa specjalistów średniego pokolenia w składzie: Wilhelm Braunerder z Wiednia, Pio Caroni z Berna, Bernhard Diestelkamp z Frankfurtu, Clausdieter Schott z Zurychu i Dietmar Willoweit z Tübingen. Czasopismo to wydawane jest w Wiedniu, co nie oznacza jednak, by było ono fachowym periodykiem austriackim. Podobnie jak weimarska „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte” jest to wspólny organ historyków prawa krajów języka niemieckiego: Austrii, Niemiec i Szwajcarii. Przewidywane jest nadanie czasopismu charakteru kwartalnika, co znalazło wyraz w oznaczeniu przyszłej numeracji zeszytów: 1-4 w każdym roczniku. Na razie zaś wydano w sumie trzy zeszyty, jeden jako rocznik 1979, a dwa jako rocznik 1980.

Nie jest zamiarem wydawców dublowanie najstarszego czasopisma historyczno-prawnego, jakim jest wspomniana już „Savigny-Zeitschrift”, ukazująca się od blisko już wieku, corocznie w postaci trzech obszernych tomów, według podziału na „Romanistische”, „Kanonistische” i „Germanistische Abteilung”. Nowe czasopismo nie ma bowiem objąć całej historii prawa w pełnym zakresie chronologicznym, ale — jak już z samej jego nazwy wynika — ograniczyć się ma do problematyki czasów nowożytnych, „weil dieser Zeitraum — jak pisał w przedmowie wydawcy — einerseits im klassischen Fächerkanon der Rechtsgeschichte nur unvollkommen abgedeckt und daher besonders bearbeitungsbedürftig erscheint, andererseits aber die fortwirkenden Voraussetzungen der modernen Rechts- und Verfassungsordnungen ohne Zweifel besonders in der Neuzeit zu suchen sind”. Wydaje się, że — chociaż większość dotychczasowych czasopism poświęconych historii prawa nie wprowadza żadnych czasowych ograniczeń dla poruszanej na ich łamach problematyki — to odstępnie od tej zasady przez powołanie do życia osobnego periodyku dla jednej tylko epoki jest przedsięwzięciem słusznym i wcale nie bez precedensu („Revue Internationale des Droits de l'Antiquité, Ius Romanum Media Aevi”). Daje ono bowiem dodatkową szansę publikowania prac z nowożytnej historii prawa, dotąd mniej w badaniach uwzględnianej, a przy tym nader ważnej w aspekcie bliższego związania historii prawa z nauką prawa pozytywnego.

Przez realizację swojej inicjatywy pragną wydawcy „den angedeuteten Fragestellungen der neueren wissenschaftlichen Diskussion ein Forum bieten und zugleich [...] der in jüngerer Zeit in Gang gekommenen Methodendiskussion den ihr gebührenden Platz einräumen”. Ma też nowe czasopismo informować czytelników o aktualnym stanie badań w zakresie nowożytnej historii prawa przez ogłaszanie recenzji (z konieczności ograniczonych do najważniejszych książek), artykułów informujących o najnowszej literaturze i odzwierciedlonych w niej tendencjach i kierunkach badań oraz regularnych sprawozdań z badań prowadzonych w krajach pozaniemieckiej strefy językowej. Co zaś szczególnie ważne, rozległe zadania stawiane przed czasopismem przez jego wydawców, nie przysłonią głównego celu każdego czasopisma naukowego, jakim jest publikowanie nowych opracowań z danej dziedziny wiedzy.

W trzech opublikowanych zeszytach czasopisma znajdujemy sześć oryginalnych

„Beiträge”, które wyszły spod pióra badaczy reprezentujących naukę historyczno-prawną RFN, Włoch i Austrii. Peter Landau z Ratyzbony podjął dyskusję na temat metody badań historycznoprawnych. Jego zdaniem, trudno jest mówić o jednolitej metodzie badawczej „für die gesamte Rechtsgeschichte”. Dostrzega on bowiem (zdaje się wbrew stanowisku wydawców ZNR) potrzebę stosowania różnych metod w zależności od specyfiki dyscyplin szczegółowych (*Bemerkungen zur Methode der Rechtsgeschichte*, R. II, s. 117 - 131).

Wolfgang Naucke z Frankfurtu n. M. opublikował artykuł poświęcony historii dogmatyki prawa karnego. Dogmatyka ta zawdzięcza swoje powstanie abstrakcyjnej filozofii moralnej Immanuela Kanta. Dalszy zaś jej rozwój w ciągu XIX i XX stulecia poszedł po linii wypadkowej „zwischen reiner Rechtslehre und dezinisionistischer, nur fühlender Rechtspolitik. Strafrechtsdogmatik im Anschluss an Kant — konkluduje autor — ist eine wissenschaftliche Verfahrensweise gleichsam in der Mitte zwischen jenen beiden Extremen, ist Kriminalpolitik und doch reine Rechtslehre” (*Die Dogmatisierung von Rechtsproblemen bei Kant*, R. I, s. 3 - 20).

Paolo Grossi z Florencji zajął się problematyką z historii prawa prywatnego, a w szczególności instytucją *ususfructus*. Pojęcie użytkowania było przedmiotem konfliktu „zwischen zwei kulturellen Traditionen: der mittelalterlichen, die sich in der gemeinrechtlichen Systematisierung verdichtete, und der klassischen, die in der humanistischen und posthumanistischen Überlieferung übernommen und verstärkt worden war”. Było więc kwestią, czy jest to samoistna instytucja prawa rzeczowego, czy też tylko prawo *in re aliena*. O dużej żywotności i sile odpornej modelu wyrosłego z kultury prawnej średniowiecza świadczy to, że pojęcie kauzalnego użytkowania niezależnego od prawa własności występowało jeszcze w dziewiętnastowiecznej cywilistyce francuskiej i włoskiej (*Widerstandsfähigkeit kultureller Modelle in der Rechtslehre des 19. Jahrhunderts*, R. II, s. 1 - 20).

Trzy dalsze opracowania są przyczynkami do dziejów ustroju Austrii nowożytnej. Heinrich Strakosch z Hennndorfu omówił trudności adaptacji modelu państwa prawnego w ramach porządku prawnoustrojowego monarchii Habsburskiej. „Tragedia” ta wynikała stąd, że w dobie industrializacji korzystna dla jednostki idea państwa prawnego nie czyniła już zadość socjalnym potrzebom zbiorowości (*Zu wenig: Die Tragik des Rechtsstaates in österreichischer Sicht*, R. II, s. 21 - 46).

W artykule Georga Schmitza z Korneuburg znalazły omówienie rokowania w sprawie przyszłej konstytucji republiki austriackiej, jakie po jej proklamowaniu przeprowadzone zostały przez rząd Karola Rennera z przedstawicielami poszczególnych krajów związkowych. W toku tych pertraktacji socjalchrześcijańscy i wielokoniemieccy politycy opowiadali się za dopuszczeniem krajów na równych prawach do prac nad projektem ustawy konstytucyjnej. Natomiast socjaldemokraci skłonni byli pozostawić to zadanie w wyłącznej gestii Zgromadzenia Narodowego. Przy tym zaś reprezentanci wszystkich partii upatrywali cel państwa i wchodzących w jego skład krajów w zjednoczeniu z Rzeszą Niemiecką i dlatego proponowali dostosowanie konstytucji austriackiej do konstytucji Rzeszy. W wyniku rokowań opracowanie wstępnego projektu ustawy powierzone zostało sekretarzowi stanu Mayerowi, który szybko zadanie to wykonał i już w dniu 7 lutego 1920 r. przedłożył swój „Privatentwurf” przewodniczącemu Zgromadzenia Narodowego (*Die Verfassungsgespräche mit den österreichischen Ländern 1919/20*, I, s. 21 - 40).

Uwzględniona też została problematyka ustrojowa Austrii współczesnej (po 1955 r.). Poruszył ją Peter Pernthaler z Innsbrucku, który omówił wysuwane przez kraje związkowe „Forderungsprogramme” zmierzające do zwiększenia ich uprawnień w ramach związku. Odzwierciedlają one zatem tendencje decentralistyczne, których celem jest reforma federalizmu austriackiego w kierunku „eines

kooperativen Bundesstaates" (*Bundesstaatsreform als kooperativer Einigungsvorgang*, R. II, s. 132-151).

Z opracowań o charakterze informującym wymienić należy trzy *Forschungsberichte*. Wilhelm Brauner i Wolfdieter Bihl z Wiednia omówili literaturę dotyczącą historii ustroju I republiki austriackiej w latach 1918-1939 (I, s. 41-51). Klaus Malettke z Marburga w nawiązaniu do wydanej w 1978 r. w Getyndze pracy zbiorowej pt. *Vom Ancien Régime zur Französischen Revolution* przedstawił stan badań poświęconych historii starego reżimu we Francji w latach poprzedzających wybuch rewolucji 1789 r. (II, s. 152-163). Natomiast literatura dotycząca historii prawa pracy znalazła omówienie w sprawozdaniu, którego autorem jest Franz Mestitz z Frankfurtu (II, s. 47-65). Zamieszczono również trzy *Länderberichte*. Kjell Å. Medéer z Lund omówił literaturę skandynawską (I, s. 52-66), Paul L. Nève z Beek bij Nimjegen — holenderską i belgijską (II, s. 66-81), a Johannes Michael Scholz z Frankfurtu — hiszpańską i portugalską (II, s. 164-187). W bogatym zaś dziale recenzji uwzględniono ponad 50 publikacji w języku niemieckim, francuskim, włoskim i angielskim, wydanych w latach 1977-1980.

Należy się spodziewać, że w następnych rocznikach tego pożytecznego czasopisma uwzględniony zostanie również dorobek nauki polskiej w dziedzinie historii prawa epoki nowożytnej.

LESŁAW PAULI (Kraków)

Ion H. Crişan, *Burebista and his time*, Editura Academiei Republicii Socialiste Romania, Bucureşti 1980, ss. 253. Bibliotheca Historica Romaniae — Monographs XX.

W czasach gdy Rzym był widownią walk wewnętrznych toczonych pomiędzy Cezarem i jego przeciwnikami, na północ od dolnego biegu Dunaju władca imieniem Burebista zjednoczył liczne plemiona Geto-Daków i stworzył organizację państwową, zdolną nawet zagrozić Cesarstwu. Autor pracy, starszy pracownik naukowy Instytutu Historii Akademii w Cluj, historyk i archeolog, podjął znaczny trud odtworzenia na podstawie ocalałych szczątków źródeł wykopaliskowych i pisanych, dziejów wspomnianej organizacji politycznej i jej twórcy. W kolejnych rozdziałach zostały przedstawione wewnętrzne i zewnętrzne przesłanki powodzenia przedsięwzięcia Burebisty, scharakteryzowano jego postać, odtworzono prowadzoną przezeń politykę wewnętrzną i zewnętrzną, ukazano granice powołanego do życia tworu politycznego, jego system obronny, wreszcie kulturę materialną mieszkańców. Licznie udokumentowana przypisaną pracą może być zaliczona do gatunku tzw. syntetyzujących monografii.

S. R.

Handbuch der europäischen Wirtschafts- und Sozialgeschichte, hrsg. von H. Kellenbenz, Bd. 2 — *Mittelalter*, hrsg. von Jan A. van Houte, Klett-Cotta, Stuttgart 1980, ss. XVIII, 830.

Na przełomie lat 1980/81 był to pierwszy spośród zaplanowanych sześciu tomów najnowszej syntezy dziejów gospodarczo-społecznych Europy od starożytności po dzień dzisiejszy, wydawanej pod naczelną redakcją wybitnego historyka gospodar-